

УДК 342.72

<https://doi.org/10.34142/23121661.2025.41.09>orcid.org/0000-0001-5259-4590

© Задихайло О.А., 2025

О.А. Задихайло**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ПРАВ
ЛЮДИНИ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У
НАЦІОНАЛЬНОМУ АДМІНІСТРАТИВНОМУ
СУДОЧИНСТВІ****O. Zadykhailo****INTERNATIONAL LEGAL AND EUROPEAN
STANDARDS OF HUMAN RIGHTS AND
THEIR APPLICATION IN NATIONAL
ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS**

Анотація. У статті досліджено проблемні питання інтеграції міжнародно-правових та європейських стандартів прав людини в адміністративне судочинство України в контексті європейської інтеграції та реформування національної правової системи. Запропоновано авторське визначення правових категорій «**міжнародні стандарти прав людини**» та «**європейські стандарти прав людини**»

Встановлено, що, незважаючи на прогрес у гармонізації норм національного законодавства з міжнародними стандартами, в Україні ще існують проблеми щодо ефективного забезпечення прав людини в адміністративному судочинстві, що зумовлені недостатньою імплементацією міжнародних норм в національне законодавство, низьким рівнем використання практики ЄСПЛ, недосконалістю механізмів захисту прав людини та недостатньою правовою визначеністю судових рішень.

Зроблено висновки, щодо необхідності удосконалення чинного законодавства України у сфері захисту прав людини, покращення механізмів імплементації міжнародних стандартів, а також зміцнення співпраці з міжнародними правозахисними організаціями з метою забезпечення більш ефективного застосування міжнародних стандартів прав людини в адміністративному судочинстві України.

Ключові слова: міжнародні стандарти, європейські стандарти, права людини, стандарти прав людини, адміністративне судочинство, адміністративний процес.

Annotation. The purpose of the article is the study of international legal and European human rights standards, the analysis of their application in the national administrative judiciary of Ukraine, as well as the determination of ways to improve the mechanisms of implementation of these standards in Ukrainian legislation and judicial practice to ensure effective protection of human rights.

The article examines problematic issues of integration of international legal and European human rights standards into the administrative justice system of Ukraine in the context of European integration and reforming the national legal system. The author's definition of the legal categories "international standards of human rights" and "European standards of human rights" is proposed.

It was established that, despite the progress in harmonizing the norms of national legislation with international standards, there are still problems in Ukraine regarding the effective provision of human rights in administrative proceedings, which are caused by the insufficient implementation of international norms into national legislation, the low level of use of the practice of the ECHR, the imperfection of mechanisms for the protection of human rights, and the insufficient legal certainty of court decisions. Conclusions were made regarding the need to improve the current legislation of Ukraine in the field of human rights protection, improve the mechanisms of implementation of international standards, as well as strengthen cooperation with international human rights organizations in order to ensure more effective application of international human rights standards in administrative proceedings of Ukraine.

The article defines the prospects for further research on the application of international and European standards of human rights in the administrative justice system of Ukraine, which should include a deeper analysis of the mechanisms of integration of international standards into the national administrative judicial practice, in particular through the improvement of tools for implementing the norms of international law into national legislation.

Keywords: international standards, European standards, human rights, human rights standards, administrative proceedings, administrative process.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах європейської інтеграції України та реформування національної правової системи дослідження міжнародно-правових та європейських стандартів прав людини та їх застосування в адміністративному судочинстві України є надзвичайно актуальним. Незважаючи на зусилля, спрямовані на гармонізацію норм національного законодавства з міжнародними стандартами, в Україні й досі існують проблеми з ефективним забезпеченням прав людини у сфері адміністративного судочинства. Органи державної влади часто порушують права громадян, а механізми правового захисту, на жаль, не завжди відповідають вимогам міжнародних стандартів. Це ставить перед судовою системою завдання забезпечити реальний захист прав людини в адміністративних справах, що мають вирішальне значення для доступу до правосуддя.

Одним із ключових аспектів цієї проблеми є необхідність інтеграції міжнародних стандартів у національне адміністративне судочинство. Україна, в умовах інтеграції до європейського правового простору, має дотримуватись таких міжнародних документів, як Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та інших актів, що визначають мінімальні стандарти прав людини. У зв'язку цим одним із важливих завдань сьогодення є дослідження механізмів адаптації міжнародних норм до національного законодавства та

вивчення практики їх застосування адміністративними судами. Необхідно також оцінити роль суддів в забезпеченні захисту прав людини та забезпеченні доступу до правосуддя в адміністративних справах. Зокрема, важливим є визначення ефективності реалізації права на справедливий суд, яке є фундаментальним у контексті адміністративного судочинства.

Таким чином, дослідження проблеми застосування міжнародних стандартів прав людини в адміністративному судочинстві України є актуальним як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Наукові дослідження за вказаною проблематикою сприятимуть покращенню захисту прав громадян та посиленню відповідальності органів державної влади за порушення прав людини в межах адміністративного процесу.

Аналіз останніх досліджень. Окремі проблемні аспекти реалізації міжнародних стандартів прав людини були предметом наукових досліджень таких учених, як: М. Бояринцева [1], В. Пастернак [2], П. Рудик [3], Ю. Цвіркун [4], Н. Задирака, К. Скічко [5], О. Саленко [6], І. Білих [7] та ін. Однак на сьогодні існує нагальна потреба в подальшому розвитку та поглибленні наукових розробок, зокрема у контексті взаємодії національних і міжнародних судових систем. Це включає необхідність проведення комплексних досліджень, що охоплюють порівняльний аналіз, а також вивчення шляхів практичної імплементації міжнародних стандартів в адміністративному судочинстві для забезпечення більш ефективного захисту прав людини в Україні.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження міжнародно-правових та європейських стандартів прав людини, аналіз їхнього застосування в національному адміністративному судочинстві України, а також визначення шляхів удосконалення механізмів імплементації цих стандартів в українське законодавство та судову практику для забезпечення ефективного захисту прав людини.

Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для належного розуміння і правильного застосування міжнародних і європейських стандартів прав людини у сфері правосуддя важливо врахувати існуючі різні підходи до їх визначення. Зокрема, різноманіття трактувань категорій «міжнародні стандарти прав людини» та «європейські стандарти прав людини» зумовлено специфікою правових систем, культурних традицій, а також особливостями міжнародних і регіональних правових інститутів. Різні підходи до цих категорій детально розглядаються в працях таких вчених, як О.В. Саленко, Л.Р. Наливайко, К.В. Степаненко [8] та інших, які всебічно аналізують різні трактування і аспекти цих понять.

На нашу думку під **міжнародними стандартами** прав людини слід розуміти мінімальні вимоги, визначені міжнародно-правовими актами та документами, які закріплюють загальновизнані принципи й норми, що є обов'язковими

для виконання всіма державами в процесі їхньої законотворчої діяльності. Ці стандарти встановлюють базові умови для захисту прав і свобод людини на глобальному рівні.

В свою чергу під європейськими стандартами прав людини варто розуміти специфічні норми та принципи, закріплені в основних документах Європейського Союзу та Ради Європи, зокрема в контексті Європейської конвенції з прав людини і основоположних свобод, що встановлюють особливі вимоги до держав-членів цих організацій щодо захисту прав і свобод людини на європейському континенті. Ці стандарти мають більш конкретне застосування та спрямовані на забезпечення єдності правозастосовної практики серед європейських країн, зокрема через рішення ЄСПЛ, яких зобов'язані дотримуватись усі країни, що входять до цих організацій.

Дотримання як міжнародних, так і європейських стандартів судовими органами сприяє забезпеченню правової визначеності, стабільності та належного захисту прав людини в усіх сферах суспільного життя країни.

Основні проблеми в сфері застосування міжнародних і європейських стандартів прав людини в національному адміністративному судочинстві України є багатоманітними і стосуються як правових, так і практичних аспектів їх реалізації. Виявлення цих проблем є важливим кроком для розробки ефективних шляхів їх вирішення та удосконалення механізмів захисту прав людини в адміністративному процесі.

Одна з головних проблем полягає в недосконалості національного законодавства, яке не завжди відповідає міжнародним та європейським стандартам прав людини. Слід погодитися з О.В. Приєшкіною, яка вважає, що «незважаючи на те що в Україні було прийнято національне законодавство у сфері прав і свобод людини та громадянина, в умовах політичної та соціально-економічної кризи, військового стану залишаються відсутніми механізми захисту цих прав» [9, с. 48].

Крім того, багато міжнародних норм ще не повністю імплементовані в українське законодавство, що призводить до відсутності чіткого правового регулювання низки прав і свобод людини, а також до неоднозначності в застосуванні норм права. У результаті цього виникають ситуації, коли суди не можуть правильно інтерпретувати міжнародні стандарти через відсутність їх точного закріплення в національному законодавстві. Для вирішення цієї проблеми потрібно провести детальну правову експертизу нормативно-правових актів України та внести до них необхідні зміни для узгодження з міжнародними нормами. Крім того, з метою **покращення процесу імплементції міжнародних норм** в національну правову систему слід розробити чіткі механізми адаптації та синхронізації правових актів, які регулюють захист прав людини в Україні.

Одним із ключових факторів, що ускладнює процес застосування міжнародних і європейських стандартів прав людини в національному адміністративному судочинстві є проблема перекладу текстів міжнародних правових актів та рішень Європейського Суду з прав людини. Багато міжнародних документів мають складну юридичну мову та специфічну термінологію, що ускладнює їх точне та правильне тлумачення під час перекладу. Некоректний або неточний переклад може призвести до неправильного розуміння норм міжнародного права, що, в свою чергу, може вплинути на якість судових рішень. Це є особливо важливою проблемою, коли мова йде про застосування стандартів ЄСПЛ, оскільки навіть незначні розбіжності в перекладі можуть призвести до відхилення від суті рішення, ухваленого в Страсбурзі. В умовах, коли українські суди не завжди мають можливість працювати з оригінальними текстами рішень ЄСПЛ без перекладу, це значно обмежує їх здатність адаптувати міжнародні стандарти до реалій національної правової системи. Згідно з нормами статті 18 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», суди зобов'язані використовувати офіційний переклад рішень ЄСПЛ, опублікований в офіційних джерелах, або, за відсутності такого перекладу, орієнтуватися на оригінальний текст [10]. Однак на практиці офіційні переклади рішень Суду здійснюються переважно лише для справ, де Україна є стороною, що створює певні труднощі для суддів у застосуванні рішень ЄСПЛ в інших справах. Законодавство України не містить положення, яке б вимагало обмежити застосування рішень ЄСПЛ тільки справами, в яких відповідачем є Україна, що підкреслює відсутність комплексного підходу до інтеграції міжнародних норм у національну правову практику.

Щоб забезпечити належне застосування практики ЄСПЛ, важливо, щоб суди мали доступ до точних та повних офіційних перекладів всіх рішень Суду, а не лише тих, що стосуються України. Крім того, необхідно організувати спеціалізовані тренінги та навчальні програми для суддів, що зосереджені на вдосконаленні володіння юридичною англійською мовою та глибшому розумінні міжнародних правових стандартів. Це дозволить суддям підвищити свою кваліфікацію та ефективніше застосовувати рішення ЄСПЛ у своїй практиці, що є ключовим для забезпечення прав людини на національному рівні.

Відсутність єдності у судовій практиці є наступною ключовою проблемою, пов'язаною із застосуванням міжнародних та європейських стандартів прав людини в адміністративному судочинстві України. Питання про те, як саме слід тлумачити та застосовувати норми міжнародного права, продовжує залишатися дискусійним і часом суперечливим серед суддів та правозахисників. Зокрема, українські адміністративні суди часто демонструють різні підходи до застосування норм міжнародного права, що призводить до правової

невизначеності та неможливості громадян покладатися на стабільність судових рішень. Крім того, проблеми тлумачення та застосування міжнародних стандартів прав людини на практиці загострюються через відсутність чітких механізмів та процедур у національному законодавстві, які б сприяли гармонізації національної судової практики з міжнародними стандартами. Така ситуація породжує правовий конфлікт, коли суди ухвалюють рішення, що суперечать рішенням ЄСПЛ або рекомендаціям міжнародних правозахисних організацій, що порушує права громадян та знижує довіру до судової системи.

Прийняття Консультативною радою європейських суддів низки висновків щодо судової системи, зокрема Висновку № 20(2017) «Про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону», має важливе значення для забезпечення єдності судової практики [11]. Висновок містить узагальнюючі рекомендації, які підкреслюють важливість єдиного застосування закону судами. Одним із ключових моментів є необхідність уникнення суперечливих рішень, особливо серед судів найвищих інстанцій, що забезпечує право кожної особи на справедливий судовий процес.

Згідно з Висновком, суди повинні керуватися попередніми рішеннями, зокрема рішеннями вищих судових інстанцій, що є ефективним інструментом як для суддів системи загального права, так і для суддів континентальної правової системи. Важливо, щоб суди нижчих інстанцій дотримувались судових рішень вищих судів у подібних справах, оскільки саме ці суди, зокрема Верховний або Касаційний суди, відповідають за забезпечення єдності правозастосування. Крім того, Консультативна рада визнає можливість застосування прецедентів для досягнення єдності судової практики, що надає додаткові механізми для підтримки єдності та стабільності в правозастосуванні. З урахуванням вищезазначеного, **розвиток судової практики в Україні має відбуватися** в напрямку єдності та узгодженості рішень адміністративних судів. Це може бути досягнуто шляхом створення судових прецедентів, рекомендацій від вищих судових інстанцій та забезпечення належної координації між судами. **Крім того необхідно забезпечити** чітке тлумачення та інтерпретацію правових норм, що стосуються прав людини, на рівні Верховного Суду України.

Висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, основні проблеми в сфері застосування міжнародних та європейських стандартів прав людини в адміністративному судочинстві України зумовлені недостатньою імплементацією міжнародних норм в національне законодавство, низьким рівнем використання практики ЄСПЛ, недосконалістю механізмів захисту прав людини та недостатньою правовою визначеністю судових рішень і потребують комплексного підходу до їх вирішення. Удосконалення чинного законодавства України у сфері захисту прав людини, покра-

щення механізмів імплементації міжнародних стандартів, а також зміцнення співпраці з міжнародними правозахисними організаціями допоможуть забезпечити більш ефективне застосування міжнародних стандартів прав людини в адміністративному судочинстві України. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку включають більш глибокий аналіз механізмів інтеграції міжнародних стандартів у національну адміністративну судову практику, зокрема через удосконалення інструментів імплементації норм міжнародного права в національне законодавство. Особливо актуальним є дослідження можливостей для створення більш ефективної системи навчання та підвищення кваліфікації суддів, що дозволить покращити їх здатність правильно застосовувати міжнародні стандарти прав людини в контексті адміністративного судочинства.

Література

1. Бояринцева М.А Сучасні Європейські стандарти адміністративного судочинства та можливості їх запозичення Україною (на прикладі норм окремих рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи) *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2015 №17, том 1, С. 123-126.
2. Пастернак В.М. Європейські стандарти адміністративного судочинства *Право і суспільство* № 2 2017, с. 106-112.
3. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення судової практики *Часопис Київського університету права* №4, 2019, С. 74-80.
4. Цвіркун Юрій. «Стан впровадження міжнародних стандартів у сфері правосуддя в адміністративному судочинстві України» *Juris Europensis Scientia*, вип. 3 2022, С. 78-83
5. Задирака Н., Скічко К. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини як джерел адміністративно-процесуального права України. *Юридичний вісник*, 2014. № 2. С. 318-323.
6. Саленко О.В. Міжнародні стандарти у сфері судоустрою та статусу суддів, їх зміст і класифікація. *Національний юридичний журнал: теорія та практика: науково-практичне юридичне видання*, 2014. № 3. С. 263–269.
7. Білих І.В. Імплементація міжнародних стандартів в адміністративне судочинство України *Південноукраїнський правничий часопис* №3, 2023, С. 144-150.
8. Саленко О.В. Гармонізація законодавства України про судоустрій і статус суддів із міжнародними стандартами: монографія. Київ: Алерта, 2016. 174 с.; Наливайко Л.Р., Степаненко К.В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посіб. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с. та ін.
9. Прієшкіна О. В. Імплементація міжнародно-правових стандартів прав та свобод людини у національне законодавство України *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Правознавство. Том 25. Випуск 1 (36), 2023, с. 45-50.
10. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477- IV *Відомості Верховної Ради України*. 2006, № 30, Ст. 260.
11. Висновок № 20(2017) Консультативної ради європейських суддів «Про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону» від 10 листопада 2017 р. URL: <http://www.vru.gov.ua/content/file/>.